

HATTULAN KUNNAN KONSERNIOHJE JA OMISTAJAOHJAUKSEN PERIAATTEET

Kunnanhallitus 28.5.2018

Kalliaiseno Annu
annu.kalliaiseno@hattula.fi

Sisällys

1 Johdanto	2
2 Konserniohjeen tarkoitus, tavoite ja soveltamisala	3
2.1 Käsitteitä	3
2.2 Hattulan kunnan konsernirakenne	4
3 Hattulan kunnan omistajapolitiikka	6
3.1 Konserniohjeen käsittely ja hyväksyminen	8
3.2 Kunnan tytäryhteisöjen hallitusten kokoonpano ja nimittäminen	9
3.3 Osakeyhtiön hallituksen ja toimitusjohtajan tehtävät ja vastuut	10
3.4 Kunnan tytäryhteisön hyvä hallinto- ja johtamistapa	11
3.5 Kuntakonsernin talouden ja investointien suunnittelu ja ohjaus	11
3.6 Konsernivalvonnan ja raportoinnin sekä riskienhallinnan järjestäminen	12
3.7 Kunnan luottamushenkilöiden tietojensaantioikeuden turvaaminen	12
3.8 Velvollisuus hankkia kunnan kanta asiaan ennen päätöksentekoa	13
3.9 Tiedottaminen	14
3.10 Kuntakonsernin tilintarkastus ja tarkastuslautakunta	14
3.11 Sisäinen tarkastus	15
4 Omistajaohjaus	15

1 Johdanto

Voimassa olevassa kuntalaissa omistajapolitiikkaa ja konserniohjausta koskevia säännöksiä on tarkennettu ja laajennettu. Kuntakonsernien johtaminen vaatii aikaisempaa suurempien kokonaisuuksien hallintaa ja aktiivista omistajuutta. Uusi kuntalaki edellyttää, että kunnilla on jatkossa yksi kuntastrategia, jossa valtuusto päättää kunnan toiminnan ja talouden pitkän aikavälin tavoitteista, myös omistajapolitiikasta. Lisäksi talousarviossa päätetään kunnan ja kuntakonsernin toiminnan ja talouden lyhyen aikavälin tavoitteista, joilla kuntastrategiaa toteutetaan.

Kuntakonsernin toiminta ja talous muodostavat keskeisen lähtökohdan konserniohjaukselle. Kuntakonsernia tarkastellaan entistä enemmän myös taloudellisena kokonaisuutena:

- talousarviossa tulee ottaa huomioon kuntakonsernin talouden vastuut ja velvoitteet
- kaikkien kuntien tulee laatia täydellinen konsernitilinpäätös
- ns. kriisikuntakriteerit on ulotettu konsernitasolle.

Konsernien merkitys kuntien taloudenohjauksessa korostuu entisestään, mikäli maakuntauudistus toteutuu, koska peruskunnan menot ja tulot suhteessa konserniin pienenevät toimintojen siirtyessä maakunnille. Tuloksellinen konsernijohtaminen edellyttää konsernijohtolta ja muulta konsernihallinnolta riittävän monipuolista asiantuntemusta ja kokemusta kuntakonsernin johtamisesta, toiminnasta ja taloudesta, sisäisestä valvonnasta ja riskienhallinnasta.

Konserniohjeella määritellään menettelytapoja, jotka tukevat kuntakonsernin talouden suunnittelua ja seurantaa, riskien hallintaa, tiedottamista, sitoutunutta hallitustyöskentelyä sekä hyvää johtamista ja hallintoa.

Kuntalain keskeiset muutokset kuntayhtiöitä koskien

Kuntalain 47 §:n mukaan konserniohjeessa annetaan tarpeelliset määräykset ainakin:

- 1) kuntakonsernin talouden ja investointien suunnittelusta ja ohjauksesta;
- 2) konsernivalvonnan ja raportoinnin sekä riskienhallinnan järjestämisestä;
- 3) tiedottamisesta ja kunnan luottamushenkilöiden tietojensaantioikeuden turvaamisesta;
- 4) velvollisuudesta hankkia kunnan kanta asiaan ennen päätöksentekoa;
- 5) konsernin sisäisistä palveluista;
- 6) kunnan tytäryhteisöjen hallitusten kokoonpanosta ja nimittämisestä;
- 7) kunnan tytäryhteisöjen hyvästä hallinto- ja johtamistavasta.

Kuntayhtiöiden toimintaan vaikuttavat erityisesti seuraavat jo voimassa olevat kuntalain muutokset:

- Kuntastrategia on pakollinen: strategia ja valtuuston asettamat tavoitteet on huomioitava tytäryhtiöissä
- Kunnan keinoja kuntayhtiöiden ohjaamiseksi on täsmennetty
- Omistajaohjausta on huomioitu enemmän
- Parannuksia omistajan tiedonsaantioikeuteen - koskevat myös kunnan luottamushenkilöitä
- Kunnan on laadittava konsernitilinpäätös
- Koko kuntakonsernissa on oltava käytössä sama tilintarkastusyhteisö yhteisen vastuun ja kokonaisuuden hallinnan vuoksi

2 Konserniohjeen tarkoitus, tavoite ja soveltamisala

Kunnan konserniohjeella luodaan puitteet omistajaohjaukselle kunnan tavoitteiden mukaisesti. Konserniohjeen tavoitteena on yhdenmukaistaa ohjauksen menettelytapoja ja tehostaa kuntakonsernin johtamisen edellytyksiä siten, että kuntakonsernia ja kunnan muuta toimintaa voidaan johtaa kokonaisuutena yhtenäisin periaattein ja kuntakonsernin kokonaisuus huomioon ottaen.

2.1 Käsitteitä

Kunnan toiminta

Kunnan toiminta käsittää kunnan ja kuntakonsernin toiminnan lisäksi osallistumisen kuntien yhteistoimintaan sekä muun omistukseen, sopimukseen ja rahoittamiseen perustuvan toiminnan.

Kuntakonserni

Kuntalain mukaan kunta tytäryhteisöineen muodostaa kuntakonsernin. Myös kunnan määräysvallassa olevat säätiöt kuuluvat kuntakonserniin. Kunnan tytäryhteisö on yhteisö, jossa kunnalla on kirjanpitolaissa tarkoitettu määräysvalta.

Konsernijohto ja sen tehtävät

Kuntalain 48 §:n mukaan kunnan konsernijohtoon kuuluvat kunnanhallitus, kunnanjohtaja tai pormestari ja muut hallintosäännössä määrätyt viranomaiset. Konsernijohtoon kuuluvien välillä määrätään hallintosäännössä.

Konsernijohto vastaa kuntakonsernissa konserniohjauksesta eli omistajaohjauksen toteuttamisesta ja konsernivalvonnan järjestämisestä valtuuston päätösten mukaisesti.

Konsernivalvonta on tytäryhteisöjen toiminnan tuloksellisuuden ja taloudellisen aseman

seurantaa, analysointia ja raportointia sekä riskienhallintajärjestelmien toimivuuden seurantaa.

Omistajapolitiikka

Omistajapolitiikka on osa kuntalain 37 §:n tarkoittamaa kuntastrategiaa, jonka valtuusto hyväksyy. Omistajapolitiikassa määritetään, missä kunnan on perusteltua olla omistajana ja sijoittajana. Omistajapolitiikassa asetetaan kriteerit, joilla arvioidaan omistuksen vaikuttavuutta ja kustannustehokkuutta. Omistajapolitiikka linjaa omistajaohjauksen sisältöä ja konkretisoituu konserniyhteisöille kunnan talousarviossa asetettuina tavoitteina.

Omistajaohjaus

Kuntalain 46 §:n mukaan omistajaohjauksella tarkoitetaan toimenpiteitä, joilla kunta omistajana tai jäsenenä aktiivisesti myötävaikuttaa yhtiön ja muun yhteisön hallintoon ja toimintaan. Myötävaikuttaminen perustuu kuntastrategiaan, omistajapolitiikkaan ja yhteisölle asetettuihin tavoitteisiin sekä yhteisöistä ja toimintaympäristön muutoksista saatuun tietoon perustuviin arviointeihin. Toimenpiteet voivat liittyä mm. perustamissopimuksiin, yhtiöjärjestysmääräyksiin, muihin sopimuksiin, henkilövalintoihin, ohjeiden antamiseen kuntaa eri yhteisöissä edustaville henkilöille tai muuhun kunnan määräysvallan käyttöön.

Toimenpiteiden kirjaamisella on suuri merkitys myös hankintalain 15 §:n mukaisten kunnan sidosyksiköiden statuksen kannalta. Näillä kirjauksilla voidaan tosiasiallisen toiminnan ohella osoittaa mm., että kunnan tosiasiallisesta määräysvallasta sidosyksikköön on myös pyritty huolehtimaan. Omistajaohjauksella on huolehdittava siitä, että kunnan tytäryhteisön toiminnassa otetaan huomioon kuntakonsernin kokonaisuus. Aktiiviseen omistajaohjaukseen kuuluu vuoropuhelu tytäryhteisön kanssa eli se on molemminpuolista myötävaikuttamista. Myötävaikuttamista voi tapahtua myös epämuodollisin keinoin erityisesti kunnan kokonaan omistamissa yhtiöissä.

Omistajaohjauksen periaatteet

Valtuusto päättää kuntalain 14 §:n mukaan omistajaohjauksen periaatteista.

Omistajaohjauksen periaatteet ovat luonteeltaan pysyviä toimintaperiaatteita, jotka määrittelevät sen, miten kunnan omistamia yhtiöitä johdetaan, ohjataan ja valvotaan.

Valtuuston linjaamat periaatteet ohjaavat konsernijohdolle kuuluvaa omistajaohjauksen käytännön toteuttamista ja siihen liittyvää päätöksentekoa niin kuntakonserniin kuuluvissa yhteisöissä kuin laajemminkin osaomistusyhteisöissä, kuntien yhteistoimintaorganisaatioissa ja kunnan sopimussuhteissa. Omistajaohjauksella pyritään varmistamaan kuntastrategiaan sisältyvän omistajapolitiikan toteutuminen

2.2 Hattulan kunnan konsernirakenne

Konserniohje koskee kuntaa ja sen tytäryhteisöjä sekä näiden tytäryhteisöjä. Kuntayhtymissä ja kunnan osakkuusyhteisöissä kunnan edustajien tulee pyrkiä siihen, että kunnan konserniohjeen periaatteita noudatetaan myös näissä yhteisöissä. Kuntakonserniin kuuluvat tytäryhteisöt ja säätiöt, joihin kunnalla on kirjanpitolain 1 luvun 5 §:n tarkoittama määräysvalta.

Konsernitilinpäätökseen on yhdistetty tytäryhteisö sekä kaikki kuntayhtymät, joissa kunta on jäsenenä. Kunnan ja sen tytäryhteisöjen sekä kuntayhtymien keskinäinen omistus on eliminoitu. Omistuksen eliminoinnissa syntynyt ero on kirjattu kokonaisuudessaan hankintatilikaudelle.

	Yhdistely konsernitilinpäätökseen	
	Yhdistelty (kpl)	Ei yhdistelty (kpl)
Tytäryhteisöt Hattula-Kiinteistöt Oy Kiinteistö- ja asuntoyhtiöt	1	
Kuntayhtymät	4	
Yhteensä	5	

Hattula-Kiinteistöt Oy on Hattulan kunnan 100 prosenttisesti omistama kiinteistöyhtiö. Yhtiöjärjestyksen mukaan yhtiön toimialana on Hattulan kunnan alueella tapahtuva asuntojen hankkiminen, omistaminen ja vuokralle antaminen ja tätä tarkoitusta varten omistaa ja hallita asuinhuoneistojen hallintaan oikeuttavien asunto-osakeyhtiön ja kiinteistöosakeyhtiön osakkeita ja kiinteistöjä sekä muita asuntoja. Tarkoituksenaan toteuttamiseksi yhtiö voi toimia rakennuttajana. Yhtiö voi tarjota kiinteistöjen isännöinti-, hoito- ja huoltopalveluja.

Omistukset muissa yhteisöissä						
Nimi	Kotipaikka	Kunnan omistus- osuus	Konsernin omistus- osuus	Konsernin osuus (1000 €)		
				omasta pääomasta	veraasta pääomasta	tilikauden voitosta/ tappiosta
Tytäryhteisöt						
Hattula-kiinteistöt Oy	Hattula	100 %	100 %	191	6 713	0
Kuntayhtymät						
Eteva ky	Hämeenlinna	2,97 %	2,97 %	0	1	0
Hämeen Maakuntaliitto, ky	Hämeenlinna	5,25 %	5,25 %	5	5	0
Kanta-Hämeen sairaanhoitopiirin ky	Hämeenlinna	6,59 %	6,59 %	304	333	28
Koulutus kuntayhtymä Tavastia	Hämeenlinna	8,73 %	8,73 %	229	64	-9

Kunnan osakkuusyhteisöllä tarkoitetaan kirjanpitolain 1 luvun 7 ja 8 §:ien tarkoittamaa omistusyhteisyritystä ja osakkuusyritystä. Osakkuusyhteisöjä ovat yhteisöt, jotka eivät kuulu tytäryhteisöihin konserniin, mutta joissa kunnalla on merkittävä omistusosuus ja huomattava vaikutusvalta liiketoiminnan ja rahoituksen johtamisessa.

Kunnan osakkuusyhteisöjä ovat seuraavat yhteisöt:

HAMK Oy, Hämeen ammattikorkeakoulu

Hämeenlinnan Jäähalli Oy

Kuntarahoitus Oyj

Hopealinjat Oy

Aina Group OYJ

Kiertokapula Oy

Hämeenlinnan Palloiluhalli Oy

Kuntien Tiera Oy

Kanta-Hämeen pelastuslaitos

Hämeenlinnan Seudun Vesi Oy

Kunta-asunnot Oy

Hattulan Kartanonrivi As Oy

Kinnalantie 2 As Oy

Hattulan Katariina As Oy

Mervenrinne As Oy

KuntaPro Oy

Kunta on jäsenenä seuraavissa kuntayhtymissä:

- Kanta-Hämeen sairaanhoitopiirin kuntayhtymä
- Eteva kuntayhtymä
- Hämeen maakuntaliitto kuntayhtymä
- Koulutuskuntayhtymä Tavastia

3 Hattulan kunnan omistajapolitiikka

Omistajapoliittisten linjausten tavoitteena on turvata päätöksenteon systemaattisuus, pitkäjänteisyys ja pääomien käytön tehokkuus. Kunnan omistajapolitiikassa on kyse omistajastrategian valinnasta ja sen onnistuneisuuden arvioinnista sekä konserniohjauksesta. Hattulan kunnan omistajapoliittisissa linjauksissa määritellään periaatteet sille, millaisissa tehtävissä ja hankkeissa kunta on mukana omistajana ja sijoittajana, miksi kunta toimii omistajana ja millaisia omistukselle asetettavia tuotto- ja muita kehitystavoitteita asetetaan.

Hattulan kunnan omistajapolitiikka on johtamisen väline, joka luo puitteet kuntakonsernin menestykselliselle toiminnalle. Kunnan omistajapolitiikan lähtökohtina ovat strategiset tavoitteet ja kuntalaisten etu. Kunta suhtautuu omistuksiinsa pitkäjänteisesti ja aktiivisesti. Omistaminen on väline kuntakehitykseen ja palvelutuotannon järjestämiseen. Kunnan 100 - prosenttisesti omistamaa yhtiötä - Hattula-Kiinteistöt Oy - ohjataan siten, että kunnan strategia **Hattula 2021** otetaan huomioon yhtiön toiminnassa.

Omistaminen ei ole kunnan perustehtävä, vaan se on väline kuntakehitykseen, palvelutuotannon järjestämiseen tai taloudellisen tuoton saavuttamiseen. Omistamisen tulee olla aktiivista ja sen tarkoituksenmukaisuutta ja organisointitapoja on arvioitava säännöllisesti toimintaympäristön muuttuessa. Omistaminen on luonteeltaan strategista siten,

että saadaan taloudellista tai toiminnallista hyötyä pitkällä aikavälillä. Strategisessa omistamisessa tulisi korostua omistamisen elinkaariajattelu. Omistajapolitiikan tarkoitus on osaltaan liittää konserniin kuuluvat yhteisöt osaksi kunnan strategista johtamista. Näin varmistetaan kunnanvaltuuston asettamien tavoitteiden tehokas toteuttaminen.

Hattulan kunnan omistajapolitiikan päämäärä konkretisoidaan seuraavassa luvussa esitettävien omistajapoliittisten periaatteiden kautta, mutta päämäärä on luonteeltaan myös yleismerkityksellinen, jota tulee lähtökohtaisesti noudattaa kaikissa omistamiseen liittyvissä ratkaisuissa.

Omistaminen ja suhde markkinoihin

Omistaminen ei ole itsetarkoitus, vaan sillä pitää olla toiminnalliset tai liiketaloudelliset perusteet.

- Omistaminen on arvioitava nykyhetkeen ja tulevaisuuden toimintaympäristöön perustuen. Arvioidaan, ovatko ne tekijät joiden seurauksena omistamiselle on aikanaan katsottu olevan tarvetta edelleen voimassa vai voidaanko omistuksesta luopua.
- Omistamiseen liittyvää harkintaa tehdään yhtiökohtaisissa omistajastrategioissa.

Kuntakonsernin kokonaisuus otetaan huomioon omistamiseen liittyvissä päätöksissä.

- Kuntakonsernia tarkastellaan kokonaisuutena, jossa konsernin yksittäisen yhtiön omistamiseen, omistuksesta luopumiseen tai kunnan yksikön yhtiöittämiseen liittyvät päätökset eivät saa johtaa koko konsernin talouden tai toiminnan kannalta negatiiviseen lopputulokseen.

Yhtiömuotoista toimintatapaa hyödynnetään, kun toiminta ja tuotettavat palvelut on tarkoituksenmukaista ja taloudellista hoitaa erillisessä osakeyhtiössä.

- Yhtiömuoto ei ole itsetarkoitus, vaan eräs mahdollisuus toiminnan järjestämiseen.
- Lähtökohtaisesti kunta ei laajenna yhtiömuotoista toimintaansa toimialoille, joilla on toimivat markkinat.

Yritystoimintaa tulee harjoittaa osana kuntakonsernia siten, että turvataan tasapuoliset kilpailunedellytykset eli kilpailun neutraalisuus julkisen ja yksityisen elinkeinotoiminnan välillä.

- Yritystoiminnan harjoittamisessa ja tavaroiden ja palveluiden hinnoittelussa tulee huomioida kuntalain, kilpailulain ja Euroopan Unionin kilpailusääntöjen rajoitukset.

Kunta on aktiivinen, selkeä ja johdonmukainen omistaja

Kunta seuraa yhtiöomistustensa toiminnan kehittymistä ja asemaa osana Hattulan kuntakonsernia ja tekee aktiivisesti omistajapoliittisia ratkaisuja.

- Yhtiön toiminnan seuraaminen on jatkuva prosessi ja omistajapoliittiset ratkaisut (esim. investoinnit, toimialajärjestelyt, luopuminen) tehdään ennakoiden ja kunnan etu turvaten oikealla hetkellä, ei ulkopuolisten syiden johdosta.

Kunta osallistuu rahoitusvastuun kantamiseen omistuksensa suhteessa.

- Kunta rajaa taloudellisen vastuunsa omistusosuuteensa, eikä rahoita toimintaa muiden omistajien puolesta.

Kunta on valmis luopumaan yhtiön omistuksesta.

- Yhtiön toiminta ei liity kunnan perustehtävän toteuttamiseen.
- Yhtiö toimii kilpailutilanteessa markkinoilla ja luopumisesta on mahdollista saada hyvä tuotto.

Kunta on vaativa ja vastuullinen omistaja

Yhtiölle tai perustettavalle yhtiölle asetetaan selkeät ja mitattavat taloudelliset ja toiminnalliset tavoitteet.

- Omistajan asettamat taloudelliset ja toiminnalliset tavoitteet määrittävät sen mitä omistaja omistamaltaan yhtiöltä odottaa.

Kunta sijoittaa uutta pääomaa yhtiöihin vain liiketoiminnan kehittämiseen tai laajentamiseen

- Kunta ei pääomita pitkällä aikavälillä kannattamatonta liiketoimintaa ja pääomittaminen vaatii aina perusteelliset selvitykset ja taustalaskelmat.

Kunnan omistamassa yhtiössä toiminnan tulosta ja kannattavuutta verrataan toimialan yhtiöiden vastaaviin lukuihin.

- Kunta edellyttää omistamansa yhtiön toimivan tehokkaasti ja vertailupohjana toimivat saman toimialan yritykset.

Kunta on vastuullinen ja eettinen omistaja.

- Hattulan kunta on omistajana sitoutunut yhtiönsä kautta harjoittamaan vastuullista ja kestävästä kehitystä tukevaa liiketoimintaa.
- Henkilöstöetuuksien sekä kannusteiden ja palkkioiden konserniyhteisöissä tulee olla kohtuullisia ja tavanomaisia. Kokouspalkkiot ovat Hattulan kunnan palkkiosäännön mukaiset.

3.1 Konserniohjeen käsittely ja hyväksyminen

Valtuusto päättää kuntalain 14 §:n mukaisesti konserniohjeesta. Siinä ilmaistaan suurimman osakkeenomistajan näkemys kuntaemon ja sen tytäryhtiöiden välisistä pelisäännöistä.

Kunnan on tarkoituksenmukaista selvittää ainakin merkittävien tytäryhtiöidensä hallitusten alustavat näkemykset konserniohjeeseen ennen sen hyväksymistä. Ennen konserniohjeen käsittelyä ja hyväksymistä on varmistettava, ettei konserniohje ole ristiriidassa yhteisöä koskevan pakottavan lainsäädännön tai voimassa olevien yhteisön sääntöjen tai

yhtiöjärjestyksen kanssa. Konserniohjeet hyväksytään myös yhtiön yhtiökokouksessa ja hallituksessa.

Konserniohjeen sitovuus

Konsernisuhjeissa määrävssä asemassa olevan emokunnan ns. omistajaintressillä on käytännössä yhtiön toimintaa ohjaava vaikutus. Konserniohjeet eivät yhtiöoikeudellisesti suoraan sido tytäryhteisöjen toimielimiä. Yhtiöoikeudellinen sitovuus syntyy vasta siinä vaiheessa, kun tytäryhteisön toimivaltainen elin, yleensä hallitus, on hyväksynyt ohjeet yhteisöä sitovaksi. Tällöinkin yhteisöjen toimielinten, toimielinten jäsenten sekä toimitusjohtajan velvoitteet ja vastuut määräytyvät kyseistä yhteisöä koskevan lainsäädännön mukaan. Tytäryhteisöjen johto toimii kuitenkin konsernin emoyhteisön eli kunnan luottamuksen varassa.

Konserniohjeet täydentävät tytäryhteisölle sen perustamisvaiheessa ja yhtiöjärjestyksessä asetettuja kunnan toimintaan liittyviä tavoitteita, joten niistä poikkeamiseen tai noudattamatta jättämiseen tulisi tytäryhteisön johdon esittää erityisen perusteltu syy. Yhtiön edun vastaisuutta arvioitaessa on puolestaan aina otettava huomioon yhtiöjärjestyksestä ilmenevä yhtiön toiminnan tarkoitus.

3.2 Kunnan tytäryhteisöjen hallitusten kokoonpano ja nimittäminen

Hallintosäännössä määritelty toimielin päättää hallitusjäsen ehdokkaiden nimeämisestä tytäryhteisön hallitukseen. Hallitusjäsen ehdokkaiksi tulee nimetä ja valita tasa-arvolain mukaisesti tasapuolisesti naisia ja miehiä. Tytäryhteisön hallitukseen nimetään kuntakonsernin ulkopuolisia henkilöitä, mikäli se on kuntakonsernin kokonaisedun näkökulmasta perusteltua.

Tytäryhteisöjen hallituksella tulee kollektiivina olla toimialan tuntemuksen lisäksi riittävä liiketoiminnan ja talouden osaaminen sekä kyky ohjata toimitusjohtajaa yhteisölle asetettujen tavoitteiden saavuttamiseksi.

Hattulan kunnan hallintosäännön 4. luvun 16 §:n mukaan kunnan konsernijohtoon kuuluvat kunnanhallitus, kunnanjohtaja, talous- ja henkilöstöjohtaja sekä toimialajohtajat.

Konsernijohdon tehtävät ja toimivallan jako

Kunnanhallitus

1. vastaa omistajapolitiikan, omistajaohjauksen periaatteiden ja konserniohjeen kehittämisestä ja valmistelusta valtuustolle;
2. vastaa omistajaohjauksen toteuttamisesta ja organisoi konsernijohtamisen ja konsernivalvonnan;
3. määrää konsernijohtoon kuuluvien viranhaltijoiden tytäryhteisö- ja osakkuusyhteisökohtaisen työnjaon;

4. antaa valtuustolle neljännesvuosittain raportin kuntakonsernin tavoitteiden toteutumisesta ja taloudellisen aseman kehittymisestä sekä arvion tulevasta kehityksestä ja riskeistä;
5. arvioi vuosittain omistajaohjauksen tuloksellisuutta kuntakonsernin kokonaisedun toteutumisen, riskienhallinnan ja menettelytapojen kannalta ja teettää ulkopuolisen arvioinnin kerran valtuusto-kaudessa sekä käsittelee arvioinnin tulokset ja johtopäätökset valtuuston puheenjohtajiston kanssa;
6. seuraa ja arvioi tytäryhteisö- ja osakkuusyhteisöjen tavoitteiden toteutumista ja taloudellisen aseman kehitystä;
7. päättää vaatimuksen tekemisestä ylimääräisen yhtiökokouksen tai vastaavan kokouksen koollekutsumiseksi;
8. antaa kunnan ennakkokannan konserniohjeen edellyttämässä asioissa;
9. vastaa tytäryhteisöjen hallitusten tai siihen verrattavien toimielinten jäsenten nimitysprosessista;
10. nimeää ehdokkaat tytär- ja osakkuusyhteisöjen hallintoelimiin ja niiden tilintarkastajiksi tai vastaaviksi sekä
11. nimeää yhtiökokous- ja yhtymäkokousedustajat tai vastaavan kokouksen edustajat ja antaa heil-le omistajaohjauksen edellyttämät toimintaohjeet.

Kunnanjohtajan tehtävänä on toimia konsernin johtajana ja aktiivisella omistajaohjauksella myötä-vaikuttaa ohjattavakseen määrättyjen yhteisöjen hallintoon ja toimintaan.

Talous- ja henkilöstöjohtajan sekä toimialajohtajien tehtävänä on aktiivisella omistajaohjauksella myötävaikuttaa ohjattavakseen määrättyjen yhteisöjen hallintoon ja toimintaan.

3.3 Osakeyhtiön hallituksen ja toimitusjohtajan tehtävät ja vastuut

Kunnan tytäryhteisön hallituksen kokoonpanossa on otettava huomioon yhteisön toimialan edellyttämä riittävä talouden ja liiketoiminnan asiantuntemus (KuntaL 47.2 §). Kyvykkyyden ja osaamisen lisäksi on tärkeää varmistaa, että hallituksen jäsenillä on riittävästi aikaa perehtyä ja sitoutua yhtiön toimintaan ja sen kehittämiseen. Hallituksella tulee olla taitoa tukea ja kyseenalaistaa toimitusjohtajan toimintaa. Kunnan tytäryhteisön hallituksen ja toimitusjohtajan tehtävään sovelletaan osakeyhtiölakia. Kyse ei ole siis kunnallisesta luottamustoimesta, vastuut ja velvollisuudet poikkeavat merkittävästi kunnan luottamushenkilöiden vastuista ja velvollisuuksista ja tämä tulee ottaa huomioon hallituksen jäseniä valittaessa ja suostuttaessa tehtävän vastaanottamiseen.

Hallitus huolehtii yhtiön hallinnosta ja sen toiminnan asianmukaisesta järjestämisestä. Hallitus vastaa siitä, että yhtiön kirjanpidon ja varainhoidon valvonta on asianmukaisesti järjestetty. (OYL 6:2§) Hallituksen ja toimivan johdon tulee tuntea yhtiön toimintaa koskevan lainsäädännön lisäksi esimerkiksi ympäristö-, työ-, ja verolainsäädäntö ja he kantavat siitä vastuun.

Toimitusjohtaja hoitaa yhtiön juoksevaa hallintoa hallituksen antamien ohjeiden ja määräysten mukaisesti. Toimitusjohtaja vastaa siitä, että yhtiön kirjanpito on lain mukainen ja varainhoito luotettavalla tavalla järjestetty. Toimitusjohtajan on annettava hallitukselle ja sen jäsenelle tiedot, jotka ovat tarpeen hallituksen tehtävien hoitamiseksi. (OYL 6:17 §)

Yhtiön johdon on huolellisesti toimien edistettävä yhtiön etua. Yhtiökokous, hallitus, toimitusjohtaja tai hallintoneuvosto ei saa tehdä päätöstä tai ryhtyä muuhun toimenpiteeseen, joka on omiaan tuottamaan osakkeenomistajalle tai muulle epäoikeutettua etua yhtiön tai toisen osakkeenomistajan kustannuksella. Hallitus vastaa yhtiön taloudellisen aseman seurannasta, ilmoitusvelvollisuudesta maksukyvyttömyystilanteissa ja siitä, että yhtiön varoja jaetaan vain laissa säädetyin ja liiketaloudellisin perustein.

3.4 Kunnan tytäryhteisön hyvä hallinto- ja johtamistapa

Konserniyhteisön tulee hyväksyä yhtiössä noudatettavat hyvän hallinnon ja johtamistavan periaatteet siten, että ne varmistavat, että tytäryhteisöissä toteutuvat terveet liikeperiaatteet, riittävä avoimuus, taloustietojen oikeellisuus, asianmukainen sisäinen valvonta ja riskienhallinta ja että kuntien omistuksia hoidetaan tarkoituksenmukaisesti, luotettavasti ja tehokkaasti kuntakonsernin kokonaisuutena turvaten.

Hyvää hallinto- ja johtamistapaa koskevan ohjeen hyväksyy hallintosäännössä määritelty toimielin ja tytäryhteisön hallitus.

Tytäryhteisön hallituksen tulee tutustua kunnassa ja tytäryhteisön hallituksessa hyväksytyyn ohjeeseen ja noudattaa sitä hallitustyöskentelyssään. Tytäryhteisön hallituksen puheenjohtajan tulee huolehtia hallituksessa hyväksytyyn ohjeeseen antamisesta uudelle toimitusjohtajalle ja uusille hallituksen jäsenille heidän tultua valituksi tehtävään.

Hyvää hallinto- ja johtamistapaa koskeva ohje ohjaa myös yleisohjeena kuntaa yhtiökokouksessa edustavia ja muita kunnan puolesta omistajaohjausta käyttäviä.

3.5 Kuntakonsernin talouden ja investointien suunnittelu ja ohjaus

Valtuusto asettaa talousarviossa tytäryhteisölle (Hattula-Kiinteistöt Oy) toiminnan ja talouden tavoitteita, jotka on johdettu kuntastrategiasta ja siihen liittyvästä omistajapolitiikasta sekä yhteisön liiketoiminnasta. Konsernijohto neuvottelee tytäryhteisöjen kanssa asetettavista tavoitteista ennen niiden lopullista hyväksymistä. Yhteistyön tuloksena asetetuilla tavoitteilla pyritään varmistamaan, että tytäryhteisöjen toiminta on kuntakonsernin kokonaisedun mukaista. Tytäryhteisön taloussuunnitelmien tulee perustua valtuuston niille asettamiin tavoitteisiin. Tytäryhteisön hallitus vastaa asianmukaisen taloudenhoidon järjestämisestä. Konsernijohto pyrkii tukemaan asetettujen tavoitteiden saavuttamista.

Kunnan talousarviossa ja -suunnitelmassa tulee ottaa huomioon kuntakonsernin talouden vastuut ja velvoitteet. Tätä varten tytäryhteisön hallituksen tulee toimittaa kuntaan sen edellyttämät tiedot tytäryhteisön tulos-, rahoitus- ja investointisuunnitelmista sekä yhteisön

toimintaan liittyvistä olennaisista riskeistä ja epävarmuustekijöistä. Tämän lisäksi tulee toimittaa tietoja mm. tulevista konserni- ja yhtiöjärjestelyistä, merkittävistä muutoksista mainittujen yhteisöjen liiketoiminnassa ja toimialassa sekä merkittävistä sitoumuksista konsernijohdon tarkemmin määrittelemällä tavalla.

3.6 Konsernivalvonnan ja raportoinnin sekä riskienhallinnan järjestäminen

Kunnan tytäryhteisön ja kuntayhtymän on annettava kunnanhallitukselle kuntakonsernin taloudellisen aseman arvioimiseen ja sen toiminnan tuloksen laskemiseen tarvittavat tiedot.

Konsernijohto seuraa säännöllisesti tytäryhteisön toiminnan tuloksellisuutta. Tytäryhteisön tulee antaa seurantaan varten kunnalle puolivuositain/neljännesvuositain raportti sille asetettujen tavoitteiden toteutumisesta, toiminnan ja talouden kehitymisestä sekä arvio niihin liittyvistä riskeistä. Tytäryhteisöllä tulee olla tätä varten riittävät talouden ja toiminnan seuranta- ja mittausjärjestelmät sekä yhteisön hallituksen hyväksymät sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan toimintaohjeet. Todennäköisesti realisoituvasta riskistä on raportoitava viipymättä konsernijohdolle.

Tytäryhteisön tilikauden tulee olla kalenterivuosi, ellei tästä poikkeamiseen ole erityistä syytä. Kuntakonserniin kuuluvien yhteisöjen kirjanpidossa ja tilinpäätöksessä tulee noudattaa soveltuvaa yhteisöoikeudellista lainsäädäntöä, kirjanpitolain mukaisia kirjanpito- ja tilinpäätössäännöksiä, kuntalain mukaisia konsernisäännöksiä sekä hyvää kirjanpitolapaa.

Tytäryhteisön tulee toimittaa kunnalle tiedot konsernitilinpäätöksen laatimista varten. Konsernijohto tai muu konsernijohdon määrittelemä taho (esim. talousjohto) antaa tarkemmat ohjeet konsernitilinpäätöksen laatimiseksi tarvittavista tiedoista, laadinta-aikataulusta, tiedonannon määräajoista ja mahdollisista tiedonantopohjista tilinpäätös- ja toimintakertomustietojen ilmoittamisessa.

3.7 Kunnan luottamushenkilöiden tietojensaantioikeuden turvaaminen

Kunnan luottamushenkilöllä on oikeus saada kunnan viranomaisilta sen hallussa olevia tytäryhteisön toimintaa koskevia tietoja, joita luottamushenkilö pitää toimessaan tarpeellisina ja jotka viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain mukaan eivät ole vielä julkisia ja jollei salassapitoa koskevista säännöksistä muuta johdu. Tietopyyntö esitetään kirjallisesti kunnanjohtajalle tai talous- ja henkilöstöjohtajalle.

Luottamushenkilö ei saa luovuttaa tietojensaantioikeuden nojalla saamiaan tietoja eteenpäin, koska tiedot on tarkoitettu vain hänelle henkilökohtaisesti luottamustehtävän hoitamista varten. Asiakirjoihin tulee merkitä, mikäli ne ovat salassa pidettäviä.

3.8 Velvollisuus hankkia kunnan kanta asiaan ennen päätöksentekoa

Yhtiön hallituksen/hallituksen puheenjohtajan/toimitusjohtajan on hankittava jo asian valmisteluvaiheessa kirjallinen kunnan/konsernijohdon kanta seuraaviin toimenpiteisiin:

- tytäryhteisön perustaminen
- yhteisön toiminta-ajatuksen, toiminnan tai juridisen rakenteen muuttaminen asioihin, jotka olennaisilta osin poikkeavat kuntastrategiassa ja talousarviossa tytäryhteisöille asetetuista tavoitteista
- yhteisön toiminnan muuttaminen siten, että yhteisö voi menettää hankintalainsäädäntöön tai oikeuskäytäntöön perustuvan sidosyksikköasemansa suhteessa kuntaan
- hallituksen yhtiökokoukselle tekemästä voitonjakoehdotuksesta
- yhtiöjärjestyksen ja sääntöjen muuttaminen
- toimitusjohtajan valinta ja palkkausjärjestelmä ja sen muutokset
- yhtiön henkilöstön kannustinjärjestelmä ja sen muutokset
- pääomarakenteen muuttaminen
- toimintaan nähden merkittävät investoinnit
- varsinaiseen toimintaan kuulumattomat tai siihen vain epäsuorasti liittyvät investoinnit ja niiden rahoitus
- kiinteistö- ja yrityskaupat
- osakkeiden merkintä, mikäli osakkeiden ostamista ja omistamista ei erityisesti annettu yhtiön tehtäväksi
- toimintaan nähden tärkeän omaisuuden tai oikeuksien (ml. immateriaalioikeudet) hankkiminen, myyminen, vuokraaminen, luovuttaminen tai panttaaminen
- merkittävä lainanotto ja -anto sekä vakuuksien, takausten taikka muiden yhtiöitä sitovien merkittävien rahavelvoitteiden antaminen tai niiden ehtojen muuttaminen
- johdannaisinstrumenttien käyttö
- muuhun kuin yhteisön tavanomaiseen toimintaan kuuluvat tai epätavallisin ehdoin tehtävät sopimukset yhtiön ja sen osakkeenomistajan taikka hallituksen jäsenen välillä, kyseisten sopimusten muuttaminen sekä sopimukseen perustuvista oikeuksista luopuminen
- periaatteelliset tai taloudellisesti merkittävät sopimukset ja toiminnan laajakantoiset muutokset, merkittävät henkilöpoliittiset ratkaisut
- yhteisössä noudatettavan työehtosopimuksen valinta tai vaihtaminen
- eläkeyhtiön valinta ja vaihtaminen

- yhteisön omaisuuden luovuttaminen konkurssiin tai selvitystilaan taikka saneerausmenettelyyn hakeutuminen.

3.9 Tiedottaminen

Kuntalain 29 §:n mukaisesti kunnan on tiedotettava kunnan toiminnasta asukkaille, palvelujen käyttäjille, järjestöille ja muille yhteisöille. Kunnan toiminta käsittää kunnan ja kuntakonsernin kunnan osallistumisen yhteistoimintaan tai muun omistukseen, sopimukseen ja rahoittamiseen perustuvan toiminnan

Yhteisön tai säätiön on annettava tiedotusta varten kunnan keskushallintoon tiedotuksesta vastaavan viranhaltijan ohjeiden mukaiset tiedot. Ennen tietojen antamista yhteisön tai säätiön on arvioitava, voidaanko tiedot antaa aiheuttamatta yhteisölle haittaa.

Yhteisön on myös oma-aloitteisesti tiedotettava toiminnastaan ja taloudestaan. Yhteisön on informoitava kuntaa ennen merkittävän asian julkiseksituloa. Yhteisön tiedottamisen on tuettava konsernin asettamia tavoita.

Yhteisöjä koskevasta tiedotuksen tarkoituksenmukaisesta järjestämisestä vastaa yhteisön puolesta hallitus ja toimitusjohtaja sekä kunnan puolella kunnanhallitus ja kunnanjohtaja. Tiedottamisessa ja tietojen antamisessa yhteisöjä koskevissa asioissa tulee huomioida kunnan yleiset tiedotusperiaatteet sekä julkisuus- ja salassapitosäännökset.

3.10 Kuntakonsernin tilintarkastus ja tarkastuslautakunta

Kunnan tytäryhteisön tilintarkastajaksi valitaan kunnan tilintarkastusyhteisö, ellei tästä poikkeamiseen ole tytäryhteisöjen suureen lukumäärään tai muuhun tarkastuksen järjestämiseen perustuvaa syytä. Kaikkiin kunnan tytäryhteisöihin tulee valita tilintarkastaja, vaikka yhteisöä koskevat säännökset sallisivat myös toiminnantarkastajan valitsemisen. Asia tulee huomioida yhtiöjärjestyksessä.

Tarkastuslautakunta laatii suunnitelman konserniyhteisöjen tilintarkastuksen järjestämisestä tilintarkastajaehdokkaiden nimeämistä varten. Kunnanhallitus nimeää tilintarkastajaehdokkaat yhtiökokouksissa ja säätiöiden vuosikokouksissa tehtävää päätöstä varten.

Tarkastuslautakunnalla on oikeus pyytää ja saada tytäryhteisöiltä tietoja valtuuston asettaminen tavoitteiden toteutumisen ja kuntakonsernin tuloksellisuuden arviointia varten. Tarkastuslautakunta voi kutsua tytäryhteisön toimielimen jäsenen tai palveluksessa olevan henkilön kuultavaksi lautakunnan kokoukseen. Tarkastuslautakunnan jäsen ei saa paljastaa haltuunsa saamaa salassa pidettävää tietoa sivulliselle.

3.11 Sisäinen tarkastus

Sisäisellä tarkastuksella on oikeus pyytää ja saada tytäryhteisöiltä sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan arviointi- ja kehittämistoiminnan sekä muun tarkastustoiminnan edellyttämät tiedot. Sisäisellä tarkastuksella on oikeus tarkastaa tytäryhteisön toimintaa ja taloutta sekä sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan järjestämiseen liittyviä prosesseja. Sisäisen tarkastuksen henkilöstö ei saa paljastaa sivulliselle haltuunsa mahdollisesti saamaansa salassa pidettävää tietoa.

4 Omistajaohjaus

Kuntakonsernin omistajaohjauksesta ja konsernivalvonnan järjestämisestä vastaavaan konsernijohtoon kuuluvat kunnanhallitus ja kunnanjohtaja. Konsernijohto vastaa konsernirakenteen strategisesta kehittämisestä, omistajaohjauksen ja konsernivalvonnan täytäntöönpanosta sekä sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan toimivuuden seurannasta liikelaitosten, tytäryhteisöjen ja soveltuvin osin säätiöiden osalta sekä muista sille määrättyistä tehtävistä. Konsernijohto ei vastaa kuntayhtymien konserniohjauksesta eikä kunnan edustajien nimeämisestä kuntayhtymien hallintoon.

Konsernivalvonnan kohdealueita ovat erityisesti konserniyhteisöjen toiminnan tuloksellisuuden ja taloudellisen aseman seuranta, analysointi ja raportointi. Hattulan kunnan konserniin kuuluva tytäryhtiö noudattaa toiminnassaan yhtiöjärjestyksen lisäksi Hattulan kunnan konserniohjetta sekä hyvää hallinto- ja johtamistapaa. Ohjeet ovat omistajan työkaluja omistustensa ohjaamiseen ja niiden tarkoituksena on osaltaan varmistaa, että kunnan omaisuutta hoidetaan tuottavasti ja luotettavasti.

Kuntalain 39 §:n mukaan kunnanhallituksen tulee vastata kunnan toiminnan omistajaohjauksesta. Kunnanhallituksen vastuulla oleva konsernivalvonta käsittää myös valtuuston tytäryhteisön toiminnalle asettamien toiminnan ja talouden tavoitteiden toteutumisen seurannan ja arvioinnin, konserniohjeen noudattamisen valvonnan sekä riskienhallintajärjestelmien toimivuuden arvioinnin.

Omistajan on osaltaan huolehdittava siitä, että omistuksille asetetaan riittävän vaativia tavoitteita ja että niiden saavuttaminen toteutuu. Konsernijohto vastaa myös konsernirakenteen strategisesta kehittämisestä. Omistajan on tehtävä tarpeelliseksi katsomiaan omistajajärjestelyjä konsernikokonaisuuden kehittämiseksi ja kunnan omistajastrategian saavuttamiseksi. Kuntalain 47 §:n mukaan omistajaohjauksella on huolehdittava siitä, että kunnan tytäryhteisön toiminnassa otetaan huomioon kuntakonsernin kokonaisuus.

Kunnan tytäryhteisön tulee säännönmukaisesti

- analysoida toimintaympäristön muutoksia,
- tunnistaa toiminnan ja talouden tavoitteita uhkaavia riskejä sekä mahdollisuuksia,
- arvioida kokonaisvaltaisesti riskien ja mahdollisuuksien vaikutuksia ja toteutumisen todennäköisyyttä,

- ylläpitää ajantasaista kuvausta (riskiprofiili) merkittävimmistä riskeistä ja niiden hallintakeinoista sekä
- seurata ja arvioida riskien hallinnan toimenpiteiden tuloksellisuutta.

Kuntakonsernin tytäryhteisössä hallitus ja toimitusjohtaja vastaavat yhteisön sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan asianmukaisuudesta lainsäädännön ja konserniohjeen mukaisesti. Konsernijohtajan tehtävänä on valvoa tytäryhteisön sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan järjestämisen asianmukaisuutta ja tuloksellisuutta valtuuston hyväksymien perusteiden ja konserniohjeen määräysten perusteella.